

KATEDRA EKONOMIE NA EKONOMICKÉ FAKULTĚ VYSOKÉ ŠKOLY BÁŇSKÉ - TECHNICKÉ UNIVERZITY OSTRAVA

Katedra ekonomie (původně katedra „obecné ekonomie“) byla založena v roce 1990, v době, kdy česká ekonomika vstoupila do období své transformace na ekonomiku tržní. V této době se naléhavě projevila potřeba zařadit do studia budoucích ekonomů ty poznatky světové ekonomické vědy, které se osvědčily v jiných zemích. Katedra vstupovala do pedagogického a vědeckého života v kontextu tehdejší celkové situace, v níž se nacházela ekonomická obec. Skutečnost, že na českých vysokých školách nebyla po pět desetiletí vyučována a rozvíjena ekonomická teorie odpovídající tržnímu hospodářství, si vynutila, aby se pedagogická práce katedry opírala o ekonomické poznatky a pedagogické zkušenosti ekonomicky pokročilejších zemí, kde vývoj ekonomického myšlení a jeho výuka probíhaly bez větších diskontinuit. Ve velmi krátké době byla zahájena systematická výuka soudobé ekonomie. Bylo to umožněno jak obecnými společenskými podmínkami a atmosférou na fakultě, tak zapojením katedry do unijního programu TEMPUS, ale především silnou vnitřní motivací pracovníků katedry.

Katedra vyučuje obecnou ekonomii v její tradiční struktuře, tzn. mikroekonomii a makroekonomii, a to ve všech oborech studia, které má fakulta akreditovány, a také ve všech studijních stupních, tzn. v bakalářském, magisterském a doktorském studiu. Pokud jde o nejvyšší formu ekonomických studií – katedra garantuje doktorské studium v oboru „Ekonomie“. Zároveň katedra vyučuje obecně ekonomickou problematiku v rámci studia MBA a v nejrůznějších typech studia celoživotního. Ekonomie, přesněji řečeno – její základy, jsou vyučovány také na technických fakultách ostravské technické univerzity. Kromě těchto základních „jádrových“ předmětů vyučuje katedra také mezinárodní ekonomii, mezinárodní finance, institucionální ekonomii, fiskální a monetární teorii, ekonomii rozvoje, dějiny světového, evropského a národního hospodářství, dějiny ekonomického myšlení. Uvedený výčet katedrou zabezpečovaných předmětů může sice něco napovědět o znalostním a pedagogickém potenciálu katedry, ale stěží představuje její plastický

obraz. Proto uvádíme několik dalších poznámek, které mohou čtenáři katedru poněkud více přiblížit.

Obecná ekonomie konkrétního života

Katedra nemůže svou identitu odvozovat z tradic sahajících do minulých století, jako je tomu u některých technických, zejména montánních kateder na Vysoké škole báňské – Technické univerzity Ostrava (VŠB-TUO). Absence potěšení z historické kontinuity a z vědomí „pokračování“ je na katedře kompenzována dobrým pocitem z toho, že vyučujeme a zkoumáme látku, která se dotýká každodenního života každého člověka. Všichni jsme, byť v té či oné míře, *homo oeconomicus*. Předmětem katederního zájmu jsou takové fenomény, jako jsou peníze, soukromé a veřejné statky, bohatství a chudoba, národní důchod a státní rozpočet, daně a státní výdaje, inflace a nezaměstnanost, ceny a mzdy, měnové kurzy a úrokové míry. Hlavním pedagogickým cílem katedry je rozvoj ekonomického myšlení studentů v širších souvislostech a jejich schopnosti chápat ekonomické procesy v jejich komplexnosti a orientovat se v nich.

Činnost a postavení katedry ekonomie v souboru dalších fakultních pracovišť vyplývá z pozice ekonomie (nikoli „ekonomiky“) ve světě ekonomických disciplín. Ekonomie jakožto nejobecnější ekonomická disciplína, která vytváří teoretický základ a východiska pro výuku jiných ekonomických předmětů, je zcela přirozeně zastoupena v předmětové struktuře všech studijních oborů a všech stupňů studia. Tato svého druhu „důležitost“ katedry, plynoucí z funkce ekonomie, coby „královny ekonomických věd“, má svou druhou stránku v podobě velkých potíží s personálním zastoupením ekonomie ve zkušebních komisích pro státní bakalářské a magisterské zkoušky.

Obecně ekonomickým a teoretickým zaměřením katedry je nutně ovlivňována i její výzkumná činnost. Ta směřuje zejména k takovým problematikám jako jsou ekonomický růst a cyklus v podmínkách malé ote-

vřené ekonomiky, institucionální rámec ekonomického růstu, ochrana hospodářské soutěže a regulace přírodních monopolů, některé aspekty fiskální a monetární politiky, dějiny české ekonomie. Méně systematicky zasahuje katederní výzkum i do regionálních aspektů ekonomického rozvoje. Novým směrem zastoupeným v katederním výzkumu je bibliometrický výzkum ve sféře široce přijaté ekonomie. Členové katedry získali dvakrát grant z GAČR, dvakrát grant z Nadání Josefa, Marie a Zdeny Hlávkových. Kromě toho se podíleli na několika výzkumech, v nichž byli spoluřešiteli. Výsledkem dosavadního výzkumného snažení byla řada publikací, z nichž připomeňme alespoň některé: Česká ekonomie v post-transformační éře: plyneme s hlavním proudem či hledáme vlastní témata výzkumu? (*Macháček, NH ústav J. Hlávky 2004*), Lexikon našich hospodářských dějin (*Geršlová, Sekanina, Libri 2003*), Hledání ve světě ekonomie (*Varadzin, Březinová, Professional Publishing 2003*), Kdy nám bylo nejhůře? Hospodářská krize 30. let 20. století v Československu (*Sekanina, Libri 2004*), Ekonomický rozvoj a růst (*Varadzin a kol., Professional Publishing 2004*).

Katedra vytvořila tradici teoretických seminářů s poměrně širokým zastoupením české ekonomické obce. Ač bývají často tyto semináře historicky zarámovány jubilei významných ekonomů, jimi projednávaná tematika bývá aktuální, vždy je hledána spojitost se současností. Jedním z produktů těchto seminářů je série sborníků, z nichž opět připomeňme alespoň některé: *J. M. Keynes – Teorie pro současnost i budoucnost (1996)*, *Albín Bráf – Doteky s dneškem (2001)*, *Ženy v ekonomii (2004)*, *Ekonomie J. S. Milla (březen 2007)*. Víceméně katederní povahu mají každoroční (letos je to již poctnácté) dvoudenní výjezdní semináře, jejichž zcela převažující náplní je vyjasňování a pedagogizace závažných, ale diskutabilních problémů ze světa ekonomie a ekonomické didaktiky.

Ekonomové a technici „pod jednou střechou“

Na katedře působí celkem 15 pedagogů s plným pracovním úvazkem a jeden s úvazkem částečným. Katedra má 3 profesory (plus dalšího s částečným úvazkem), 3 docenty a 9 odborných asistentů, z nichž 7 absolvovalo aspiranturu nebo doktorské studium a dva takové studium dokončují. Důležitou personální složkou katedry jsou doktorandi v prezenční formě studia; v současné době je jich 7 a představují

významné obohacení katederního života. Mají-li mít výše uvedené údaje náležitou vypovídací schopnost, je třeba je „zarámovat“ do celofakultního kontextu: na fakultě studuje 5200 studentů ve 13 oborech bakalářského a 11 oborech navazujícího studia.

Z hlediska ekonomické filozofie je katedra názorově, nikterak však fundamentalisticky, diferencována, což vytváří velmi vhodné intelektuální prostředí pro tříbení názorů a stanovisek k ekonomickým otázkám. Názory se liší i pokud jde o filozofii pedagogickou; někteří pedagogové těžce nesou důsledky současné silné prioritizace *kvantitativních* cílů v oblasti vysokoškolského vzdělávání. Podobně místy až kampaňovitě prosazování „elektronického učení“ se zdaleka nesetkává s jednotným postojem. Shoda však mezi členy katedry existuje, pokud jde o základní pedagogické směřování katedry, a tím je vytváření kvalitního základu pro výuku praktičtější pojatých, aplikovaných předmětů. Pedagogizace poznatků ekonomie hlavního proudu je proto vnímána jako hlavní poslání katedry.

Bylo již řečeno, že katedra zajišťuje výuku základů ekonomie také na technických fakultách VŠB-TUO. Není to vždy jednoduché, neboť zdaleka ne všichni adeпти techniky chápou, že ekonomie není záležitostí jen ekonomů. Někdy je k překonávání psychické bariéry u studentů – techniků zapotřebí značné dávky pedagogického optimismu. Ten je naštěstí stále zastoupen v katederní psychologii. Je potěšitelné, že na technické části univerzity přibývají učitelé, kteří výuku ekonomie vnímají jako účelné dokompletování a nikoliv jako rozměňňování technické kvalifikace studentů. Zdá se, že mírně přibývají i studentů – techniků, kteří si uvědomují, že úspěch i technicky sebedokonalejšího produktu je podmíněn ekonomickým kontextem jako produktu a užití, a že nejde jen o to, produkt vyrobit, ale také jej prodat. K příznivějšímu přijímání ekonomie ze strany studentů – techniků by přispělo posunutí její výuky z prvního do některého z vyšších ročníků, kde lze předpokládat silnější vnímání hospodářských souvztažností techniky. Zatím se nepodařilo takový přesun prosadit.

Daleko od Prahy?

Není vždy snadné být „obecným“ či „teoretickým“ ekonomem na geografické periférii státu, navíc v regionu donedávna jednostranně prakticisticky ori-

entovaném, a navíc v době, kdy brutální krátkodobý pragmatismus má tendenci zadusit anebo alespoň utlumit vše, co nevede k bezprostřednímu zisku. Přitom každá velká univerzita, a zejména ekonomicky zaměřená vysoká škola, teoretickou ekonomii nutně potřebuje. Nemá-li ovšem zdegenerovat na business school *doškolovacího* typu, v níž vrcholným sdělením budou informace o barvě kravaty, vhodné pro to či ono jednání, o způsobech vyplňování žádosti o granty z Evropské unie (EU) anebo banální doporučení začínajícím podnikatelům. Přestože se situace zlepšila a pochopení toho, že v ekonomii nejde jen o produkci, zisk, náklady a peníze, ale především o způsob myšlení, stále musíme čelit snahám o devalvování přínosu výuky a studia teoretické ekonomie pro praktický život. Tím více je třeba ocenit, že v době, kdy se česká ekonomická veřejnost vrhla do studia účetnictví, marketingu, managementu a jiných, v lukrativní praxi *bezprostředně* použitelných poznatků a dovedností, se najdou ekonomové, kteří se dali do studia esenciální ekonomické vědy.

Ač geograficky vzdálená (a tím i nákladově a komunikačně znevýhodněna) od politicko-ekonomického centra státu a od těžiště českého teoreticko-ekonomického výzkumu vytvořila si katedra síť nejrůznějších formalizovaných i neformálních odborných kontaktů s akademickými pracovišti podobného zaměření. Pokud jde o formalizované: tři členové katedry působí ve fakultních vědeckých radách jiných vysokých škol, někteří jsou členy tamějších oborových

rad doktorského studia. Běžná je účast v nejrůznějších zkušebních a hodnotících komisích působících mimo fakultu. Dva členové katedry působí v redakční radě impaktovaného časopisu *Politická ekonomie*. Snad je vhodné v této souvislosti připomenout i pětileté působení člena katedry v bankovní radě ČNB a členství jiné kolegyně v Akreditační komisi. „Zastoupení“ má katedra i ve výkonném výboru České společnosti ekonomické. „Slabou stránkou“ – jak se dnes často píše a říká – je skutečnost, že síť vnějších kontaktů poměrně málo přesahuje do zahraničí. Kontakty sice existují, ale buď jako reziduum zahraničních pobytů v rámci programu TEMPUS nebo jako výsledek současných výjezdů v rámci programu ERASMUS.

Výše uvedené informace a poznámky nemohou přiblížit činnost katedry v celé její šíři. Snad umožní alespoň nahlédnout do života jednoho ekonomického akademického pracoviště.

Kontaktní adresa:

Prof. Ing. Václav Jurečka, CSc.
katedra ekonomie
Ekonomická fakulta
VŠB – Technická univerzita Ostrava
Sokolská tř. 33
701 21 Ostrava 1
Tel.: 596 99 2203
Fax: 596 110 026
E-mail: vaclav.jurecka@vsb.cz

Budova VŠB-TU Ostrava